

„Prunci zămisliți, prunci nedoriți” – despre cazurile de avort din Districtul Năsăudului (1861-1876)

Claudia Septimia SABĂU

Cuvinte cheie: avort, fete tinere, lume rurală, Districtul Năsăud, a doua jumătate a secolului XIX.

Keywords: abortion, young girls, rural world, District of Năsăud, second part of the 19th century.

Avortul este un fenomen universal, întâlnit în toate culturile lumii și în rândul tuturor categoriilor sociale, fiind utilizat încă din vechime pentru a pune capăt unor sarcini indezirabile și pentru „a scăpa” de copiii nedoriți, ceea ce diferă de la o societate la alta fiind tehnicile de realizare și circumstanțele care îl determină. Astfel, în contextul în care, chiar și în societatea contemporană, această practică stârnește încă intense dezbateri și controverse, opiniile referitoare la acest subiect fiind în continuare antagonice, este cu atât mai interesant să investigăm care a fost atitudinea față de avort în secolele trecute.

În istoriografia din Occident acest subiect a fost amplu dezbătut și analizat în cuprinsul a numeroase studii și lucrări de specialitate, care au reușit nu numai definirea procesului, dar și stabilirea extensiei acestuia în lumea rurală și urbană¹. Din păcate, cu totul altfel stau lucrurile în scrisul istoriografic românesc, lipsit, aproape cu desăvârșire, de cercetări pe această temă, o posibilă explicație fiind dată de raritatea surselor și a documentelor de arhivă păstrate până în zilele noastre.

Pentru Transilvania, o excepție o reprezintă procesele de avort păstrate la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, în fondul instanței juridice supreme a Districtului Năsăud², Sedria Generală (echivalentul unui tribunal). Cercetând arhiva juridică a acestei instituții am descoperit un număr de 5 procese de avort care atestă prezența acestui fenomen în satele năsăudene în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Acest material arhivistic, inedit în istoriografia românească transilvăneană, ne prezintă fața unei lumi mult diferită de cea a zilelor noastre, o lume bântuită de teamă, superstiții și cruzime. În egală măsură, pe parcursul desfășurării anchetelor juridice, am descoperit tipologii umane fascinante, „bine ascunse” în spatele cortinei de pudicitate a istoriei acestui spațiu: „fetele căzute”, adică cele care și-au inaugurat viața sexuală înainte de căsătorie și care de rușine față de restul comunității decid să „scape” de sarcina nedorită recurgând la avort; „femeile pricepute”, un soi de vrăjitoare-tămăduitoare care aveau leac pentru orice, inclusiv, pentru un copil nedorit; „vecinii cu conștiință” care au reclamat faptele dubioase văzute sau auzite, dar și alte personaje deosebite care apar pe parcursul desfășurării investigației penale.

Drept urmare, în rândurile de mai jos, discutăm despre problematica avorturilor în satele năsăudene prin analizarea și interpretarea unui eșantion diferit de surse edite și inedite care fac referiri directe sau voalate, la această practică: dicționare, lucrări de legislație penală, acte bisericești, cărți de medicină, scrieri folclorice și literare și nu în ultimul rând, procese de avort. Drept urmare, fără pretenția de exhaustivitate, în paginile următoare am încercat să răspundem la următoarele întrebări: cum era definit avortul în a doua jumătate a secolului XIX? Care a fost atitudinea autorităților religioase din Districtul Năsăudului vizavi de avort? Ce ne

-
- 1 Cele mai semnificative contribuții din istoriografia internațională referitoare la această tematică sunt amintite de către Nicoleta Roman, *Avortul și infanticidul în lumea rurală românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. XX, Ed. Academiei Române, București, 2007, p. 75.
 - 2 Districtul Năsăud (1861-1876) a fost o unitate administrativ-teritorială – formată din 44 de sate – suprapusă geografic peste arealul Regimentului II românesc de graniță, cu sediul în Năsăud.

Claudia Septimia SABĂU

Cercetător științific, Muzeul Grăniceresc Năsăudean
e-mail: frezie27@yahoo.com

spun sursele folclorice și literare din epocă despre această practică? Care au fost etapele unui proces de avort? Cine erau personajele și cum se desfășura propriu-zis un avort?

1. Legislația din Transilvania referitoare la avort: Codul penal austriac (1852)

În „Dicționarul limbii române” din anul 1871, avortul este definit astfel: „*Aborire* = v., aboriri, compus din **ab** cu însemnare de destrucțiune prematură și din **oriri** cu înțelesul de ieșire, răsărire, naștere, înseamnă: a naște înainte de timp, a lepăda sau intransitiv: a se naște înainte de timp și de aici: a înceta de a trăi, a muri, a pieri; *Abortire* = *abortescu*, v., **abortire**, a naște sau a se naște înainte de timp; a lepăda, a se stârpi; *Abort* = s.m., **abortus**, a doua formă de supin din *aborire*, înseamnă: 1. Acțiunea de a aborti sau abori; 2. Un născut înainte de timp, stârplitură, lepădătură”³. Pentru că „fapta femeii consistă în aceea că elimină voluntar din corpul său, prin vreun procedeu artificial, înainte de vreme, produsul concepțiunii”⁴, în Transilvania în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea avortarea sau „lepădarea” pruncului era considerată infracțiune sau „crimă” și se afla sub incidența legislației penale.

Astfel, capitolul XVI din *Codul penal austriac* - aflat în vigoare în Transilvania din septembrie 1852⁵ - în cuprinsul a cinci paragrafe (§§144-148) face referire la practica avortului și la pedepsele implicate de acesta. Potrivit §144: „Femeia care întreprinde cu precugetare ver ce fapt prin care se cășună lepădarea fătului, ver o naștere în care pruncul iese mort pe lume, comite crimine”. Dacă era „lepădarea încercată, dar nereușită”, pedeapsa prescrisă era închisoarea de la șase luni la un an, iar dacă „lepădarea” era reușită atunci se sancționa cu întemnițare de la un an la cinci ani. La aceeași pedeapsă „însă înăsprită” se condamna și tatăl pruncului avortat, dacă acesta era complice la „crimă”. De această „crimă se face culpaver” și acela care „cu ver ce scop, efectuează ori încearcă să efectueze avortul, fără știrea și în contra voinței mamei fătului”. Sancțiunea dictată în acest caz varia „cu carceră grea” de la unul la cinci ani, și dacă prin avort se „va și cauzat pericol de viață ori stricăciune de sănătate”, „carcera grea” era de la cinci până la zece ani⁶.

Cu ani grei de închisoare era pedepsită și „aruncarea de prunci”: „Cel ce pe un prunc, pe când acesta nu e în stare a-și procura singur ajutor spre a-și scăpa viața, îl aruncă spre a-l expune pericolului de moarte sau și numai spre a lăsa la întâmplare mântuirea lui comite crimă, ver care va și fost cauza ce l-a împins la acest fapt”. Dacă pruncul a fost aruncat într-un loc ferit „pe unde rar umblă oameni sau sub împrejurări încât anevoie se poate afla și mântui”, condamnarea varia între un an și cinci ani, însă dacă acesta deceda, pedeapsa se prelungea de la cinci la zece ani. Iar dacă pruncul a fost expus într-un loc deseori vizitat de oameni „încât cu fundament se poate spera că va fi aflat și scăpat curând”, încarcerarea era de la șase luni la un an⁷.

2. Atitudinea autorităților religioase față de avort în Districtul Năsăud

Cu toate că starea de sănătate a populației năsăudene a fost urmărită riguros în cei 15 ani de funcționare a Districtului, în rapoartele autorităților civile districtuale nu se face nici o mențiune explicită a practicării avorturilor. Serviciul sanitar, deservit de către 5 medici, a avut ca principal obiectiv lupta împotriva epidemiilor și a bolilor venerice, doar în plan secundar fiind urmărită combaterea „superstițiilor de tot felul adânc înrădăcinate în mentalitatea țărănimii care constituia 95% din populația Districtului”, avortul fiind probabil una dintre ele⁸.

3 A.T. Laurian, J.C. Massimu, *Dicționarulu limbei romanea*, vol. I, București, 1871, p. 12.

4 Traian Pop, *Drept penal comparat. Partea generală*, vol. II, Ed. Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj-Napoca, 1923, p. 571.

5 *Codul Penal austriac* a fost adoptat în Ungaria și Transilvania din septembrie 1852 și a rămas în vigoare în Ardeal până în anul 1880, vezi *Ibidem*, p. 39.

6 *Codicele penal despre crimini, delicta și abateri, Ordinăciunile despre competența județelor penali și regulamentul de tipar*, din 27 mai 1852 pentru Imperiul Austriei (ediție oficială), (în continuare *Codul penal...*), Viena, 1853, apărută în Tipografia c. r. de curte și de stat, pp. 60-61.

7 *Ibidem*, cap. XVII, §§ 149-151, pp. 61-62.

8 Teodor Ghițan, Onisim Filipoiu, *Organizarea sanitară a districtului autonom românesc al Năsăudului între anii 1861-1876*, în G. Brătescu (coord.), „Momente din trecutul medicinei”, București, 1983, p. 412.